

A HÍD HATVAN ÉVE

BORI IMRE

Örömmel mondom: folyóiratunk, a *Híd* megérte hatvanadik évét, és ez évi négyes számával 58. évfolyamát kezdte. Nem kevés ez a hat évtized, tisztes *folyóiratöltő* idő! Amikor első száma 1934 májusában megjelent, a világ erre mifelénk is egy nagy, 1929-ben kirobbant gazdasági válságból lábalt ki éppen, és a magyarok itt, Jugoszláviában életük újrászervezésére gondoltak Sándor király diktatúrájának első sokkjai után, hogy nyomban be is árnyékolja és bizonytalanná tegye szándékukat a magyarság számlájára is írt királygyilkosság. Hatvan évvel később, tehát most, ugyancsak válságosak a hetek, hónapok, évek! Gazdasági válság és háború, fenyegetettségek holdudvarában, tervek és csalódások, hangos szavak és csendes tettek jellemzik ezt az évfordulót!

A kezdetek idejét a folyóirat-csinálók optimizmusa járta át. A *Kalangnya* akkor már két éve megindult, s hinni lehetett, hogy honi olvasóközönségünk elbír egy másikat is, főképpen, hogy nem ugyanazoknak a kezébe szánták a *Hídat*, amelyek esetleg a *Kalangyát* tartották. Meg az eszmei lelkesedéseknek is mások voltak a forrásai, a végső szándékok tekintetében azonban majdnem azonosak voltak vagy azonosaknak látszottak. A *Kalanga* 1938 októberi számában jelent meg Herceg János *Cél és vallomás* című tanulmány-esszéje, 1938. novemberében a köztudat szerint Pap Pál írásaként az *Ár ellen* című programírás. Ebből pedig az tetszik ki, hogy a vajdasági magyar gondolkodók a pártállás és a végkövetkeztetések mássága ellenére is egy időben jutottak el az öneszmélés szükségességének az igényéhez, az öndefiníció megfogalmazásának a szükséges volta felismeréséhez – a tájékozódásban a fordulóponthoz.

A *Híd* történetében sokáig kell majd még egy ilyen eszmetörténeti fordulóra, pontosabban: eszmetörténeti megnyilatkozásra várni, olyanra, amely nem felülről vagy kívülről érkező sugallatok hatását mu-

tatja. A körülmények sem voltak kedvezőek: a *Híd* munkatársait 1941-ben tizedelte meg a háború és az ideológia, a *Kalangyáét* 1944-ben. Abbamaradt így mind a falu kutatása, mind a világ megváltásán a munkálkodás! Érthetően a *Híd* a háború előtti hat esztendejében megjelenített szépirodalmi szövegei alapján nem lehet megírni a vajdasági magyar irodalom történetét az 1930-as években: a hét évfolyamban első sorban a politikai küzdelmek és szándékok tükröződnek, semmint az irodalom életéé. Annak legfeljebb halvány lenyomata látszik. Így van ez még akkor is, ha ott tudjuk Laták Istvánt, akinek szépírói fénykora volt a *Híd*-beli szereplése: vágyai és irodalmi eszközei ekkor látszanak harmóniában lenni.

A háború után a *Híd* legitimációja fogadtatott el. Az új világban, úgy tetszik, a folyóirat dicsfénye, egykori szerkesztőinek vére kellett, de nem irodalmi öröksége is, noha a szerkesztést azok kezdték újra, akik 1941-ben kényszerűen abbahagyták a munkát. S „tiszták” kerestettek, de nem nagyon találtak. A háború utáni első évfolyamok a szellemi sivárság és a politikai provincializmus égbekiáltó példáit kínálják: a szovjet és a jugoszláv szocialista realista, illetve szociális irodalmi praxisból mintha az csapódott volna a *Híd* szerkesztőségének asztalára, ami gyenge volt, dilettáns, maradi és vérszegény volt. Csoda, hogy a fuldoklásnak ezeket az éveit folyóiratunk átvészelt! Talán az tartotta meg, hogy ama „pártirodalom” terjesztésének a feladatát ruházták rá, amit akkoriban is inkább a szakszervezetek propagandaosztályától vártak el. Feledték a hídverés gondolatát is, nem az kellett, ami összekötő eszme lehetett, hanem ami el- és szétválasztott. A „reakció elleni kíméletlen küzdelem” – így olvassuk a programírásban – követelményét lobogtatta a szerkesztő a munkatársak szeme előtt, amikor pedig a szépirodalomról volt szó, a „világos, érthető, időszerű és értékes nevelő írások” szükségességét hirdette, egyszerre a szemellenzőt és béklyót! Csak 1949-ben fogalmazódhatott meg az az igény, hogy a *Híd* irodalmi jellegűvé váljék, 1950 áprilisában pedig megjelenik a fiatalok írásait közreadó *Híd*-szám – az új idők hírnökeként.

Mondanom sem kell, mekkora tektonikus politikai rengéseknek kellett bekövetkezniük, hogy ennek a világnak, ha sarkaiból nem is mozdul ki, szellemi kapui megnyíljanak. A Tájékoztató Iroda határozatai nyomán kialakult, a Szovjetunió-beli elképzelésekkel való szembenállást is magában foglaló szellemi légkör áldásos voltát akkor is említeni kell, ha közben a Goli otok fogalmába sűrített szenvedések és embertelenségek tényeiről is tudunk. Nemcsak a nyugati világra táruuló szellemi ablakokból látható polgári világ modern műveltsége, ízlésvilága került a *Híd* szemhatárán belül, látható és felmérhető közelségbe, hanem ami talán még fontosabb: az ambíciók nélküli, tespedt világtól és lelkeségtől kez-

dődhetett meg szellemi elszakadásunk az önlátás lehetőségeivel való éléssel együtt. Majtényi Mihály és Herceg János az elszigetelődés-, az elszigeteltség-, az elzárkózásellenes programmal szerkesztette a *Hídat*, az őket követő Major Nándor pedig a parlagiasságot, a provincializmust, a befűlt konzervatív gondolkodást elutasító programmal lépett fel.

A *Híd* s vele irodalmunk fényes korszaka kezdődött vagy harminc-harmincöt évvel ezelőtt. Most már a *Híd* az irodalom számottevő inkubátorává vált, s kötetek sora született meg, íróink alkotásainak dandárja látott először napvilágot folyóiratunkban. Nem volt már helye a politikai agitációnak, de polgárjogot szerzett a klasszikus műfajok mellett a hangjáték, a kisregény, a napló, az útirajz, a feljegyzés, az emlékezés, az irodalmi esszé és irodalomtörténeti tanulmány, a képzőművészeti értekezés, majd a népi önéletírás is. Polgárjogot nyert egyúttal mindaz a gondolat, tapasztalat, amit akkor a nagyvilág fel tudott kínálni, s mi elérhettünk: egy évtizeden át az egyetemes magyar irodalomnak kezdetben a *Hiddal*, majd az *Új Symposionnal* együtt volt termékeny találkozására, ami odahatott, hogy termékeny rálátás vált lehetővé a magyar irodalmakra, amit akkoriban (enyhén szólva) eretnekségnek, üldözendőnek, elhallgatni és elhallgattatni valónak ítélt a legtöbb magyar szellemi központ. Lapozzuk fel a *Híd* elmúlt harminc évfolyamát, hogy kitessék, múlt és jelen, hagyomány és újítás, irodalmi nemzedékek mennyire együtt vannak – irodalmunk nyíltságának, értékteremtő voltának dicsőségére! A magyar irodalom jelenének és múltjának kritikai megismerése éppen úgy szemlélhető ezekben az évfolyamokban, mint az irodalom elméleti kérdéseivel való szembenézés avagy a kritika szerepének újrafogalmazási kísérlete. Hogy az „irodalmi érték” fogalma követelmény és próbakő lett – ugyancsak a *Híd* hatvanéves történetének fényét adja.

Ma természetesen nem olyan *Híd* jelenik meg, amilyen 1934-ben megjelent: akkor szép szándékok éltek a folyóirat köré gyülekezők szívében, mostanában érettsége teljében látszik, munkatársainak köszönhetően mindenekelőtt, azoknak, akik a szép szó–nemes gondolat–időszerűség hármasságában alkotnak, s ilyen módon teszik lehetővé, hogy folyóiratunk méltóképpen szolgálhassa az egyetemes magyar irodalmat, és irodalmunk javára munkálkodhassék!